

מטעמי תורת זילים

פרשת פנחס – הכרעה על ידי הטלת הגורל

ה' יתברך ציוה את משה רבינו כי חלוקת הארץ תהיה באמצעות הטלת 'גורל' שנאמר "אֲדָבָר בְּגוֹרַל יִחַלֵּק אֶת הָאָרֶץ לְשִׁמּוֹת מְטוֹת אֲבֹתָם יִנְחֲלוּ: עַל פִּי הַגּוֹרַל תִּחַלֵּק נַחֲלָתוֹ בֵּין רֵב לְמַעֲטָ" (במדבר כג, נה - נו). קיום ציווי זה לא נעשה על ידי משה רבינו אלא על ידי תלמידו יהושע בן נון לאחר כיבוש הארץ (ראה יהושע פרקים יד - יז).

יש להבין, מה העניין הכל כך חשוב בהטלת ה'גורל' עד שמשה רבינו הצטווה לחלק דווקא באמצעותו את הארץ בין שבטי ישראל?

מראשית בריאת העולם נקבע כי הגורל ייתן הכוונה משמים

פעולת 'הגורל' היא דרך שהטבע הקב"ה בעולמו על מנת לקבל הכוונה משמים ולהכריע על ידה במקומות המסופקים, כי דבר שנחלק על ידי 'גורל' הוא חלק הבא מאת ה' (רבינו בחיי פרשת אחרי מות טז, ז). וקרוב הדבר שאם נעשה הגורל כהוגן, אזי ידבק בו ההשגחה העליונה (שו"ת 'חות יאיר' לר' יאיר חיים בכרך סימן טא ד"ה כי ראינו). לכן אין רשות לעבור על 'הגורל' שהוא מפי שמים, והעובר על הגורל כעובר על עשרת הדיברות (תשובת הגאונים ירושלים תשי"ד סימן ס'). כל הגורלות הם מאת ה' וכפי שאמר שלמה המלך "בַּחֲקִי יוֹטֵל אֶת הַגּוֹרֵל וּמֵה' קָל מִשְׁפָּטוֹ" (משלי טז, לג) (רבינו בחיי פרשת אחרי מות טז), וכוונתו על מה שפעם היה נהוג בין מטילי הגורלות להניח פתקים בתוך ה"חֲקִי" או בתוך מקום נסתר אחר, ומשם היו לוקחים פתקים ומניחים על מנות האוכל שבשולחן לדעת מי יקבל איזה מנה. ועל זה אמר שלמה המלך שלא להרהר על הגורל ולומר שבה במקרה כי כבר משהטילו את פתקי הגורל "בַּחֲקִי" עוד לפני שהוציאו נגזר "מֵה' קָל מִשְׁפָּטוֹ", ורק עתה זכה כל אחד בחלקו אשר חלק לו ה' (ימלט נפשו לר' אברהם חמוי סימן כט אות א).

בימי דור הפלגה הקב"ה בעצמו הטיל גורל בין אומות העולם, ונתן לכל מלאך משבעים השרים למעלה הסובבים את כיסא הכבוד איזה אומה למלוך עליה שנאמר "בְּהִנָּחַל עֲלֵינוּ גוֹיִם בְּהִפְרִיזוּ בְּנֵי אֲדָם" (דברים לב, ח) (פרקי דרבי אליעזר פרק כד, 'מדרש תנחומא' פרשת ראה ח). ועליהם אמר שלמה המלך "שִׁלְמָה אֶהְיֶה פֹעֲטֵינָה עַל עֲדְרֵי חֲבֵרֶיךָ" (שיר השירים א, ז) כלומר לכל אחד מהשרים למעלה שהם 'חברים' להקב"ה, נחלק "עדר" מן הגוים להשפיע עליו, וזה כאשר נפל הגורל של שבעים האומות לשבעים השרים (עבודת הגרשוני לר' גרשון בן אברהם אחי הגרי"א על שיר השירים א, ז ד"ה על עדרי חבריך). וכן עשה ה' יתברך 'גורל' על נחלת הארצות וכל אחד מהשרים קיבל את נחלת ארצו, ויצאה ארץ ישראל בחלקו של הקב"ה (מדרש תנחומא פרשת ראה ח, 'פני דוד' להחיד"א פרשת זאת הברכה אות טו, 'דבש לפי' להחיד"א מערכת פ' אות יא) (ולגבי גרים שבאים מאומות העולם אל עם ישראל כתב ב'שער החצר' לר' דוד בן שמעון סימן רנה ד"ה 'ויתקרב' בשם הרב 'נחלת בנימין' שגרים אלו לא היו תחת ממשלת השר של האומה כפי שנפל לו בחלקו בגורל, אלא הם 'ניצוצות קדושה' שרק נטמנו באומה ההיא ועתה חוזרים למקום הקדושה. וכיון שאינם מחלקו של השר הם יכולים לעזוב אותו ולבוא אל חיק הקב"ה).

וב'גורלו' של הקב"ה יצא אברהם אבינו (פרקי דרבי אליעזר פרק כד, 'מדרש תנחומא' פרשת ראה ח) שהיה באותה העת בגיל ארבעים ושמונה (זרע שמשון לר' שמשון חיים נחמני פרשת לך דף קיב ע"א טור ב ד"ה פ"ק דע"ז) וכן נפלו בחלקו גם שאר ישראל שהם זרעו של אברהם אבינו ועתידים היו לבוא בעולם שנאמר "כִּי חֲלַק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נִחְלָתוֹ" (דברים לב, ט). ו"חבל" וגורל זה שנפל לקב"ה הוא חלקו שרצה בו שנאמר "חֶבְלִים נִפְלוּ לִי בְּנַעֲמִים" (תהלים טז, ו) (פרקי דרבי אליעזר פרק כד, 'מדרש תנחומא' פרשת ראה ח). וחלק זה לא היה החלק שנתר או שעלה כך בהזדמן, אלא כך בחר ה' שנאמר "הָעַם בָּחַר לְנִחְלָה לֹ" (תהלים לג, ג). וכמו שאדם בורר אוכל מתוך פסולת, כך ה' בחר בטוב של ישראל לנחלתו ומאס ברע של אומות העולם (תורת חכם לר' חיים הכהן תלמיד מהר"ח"ו פרשת פנחס דף ע"ב ע"ב ד"ה ירצה כי אע"כ כי כל מעשהו). ועל לקיחת ישראל אליו נאמר "אֲשֶׁר חֲלַק ה' אֶלְקִידָא אֲתָם לְכָל הָעַמִּים תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם: וְאַתְכֶם לַחַח ה'" (דברים ד, יט - כ) (עבודת הגרשוני על שיר השירים א, ז ד"ה על עדרי חבריך).

ומשום שאברהם אבינו יצא בגורלו של הקב"ה, לכן מיזם שברא הקב"ה את העולם ועד ימיו של אברהם אבינו לא היה אדם שקרא להקב"ה בשם 'אדוני' כי כל אומות העולם היו נתונים תחת השרים ומלאכי מעלה שהם היו 'אדונים' שלהם, ורק אברהם אבינו שה' לקחו תחת ממשלתו ולא מסר אותו ביד שום שר כפי שעלה לו בגורל בימי דור הפלגה – הוא זה שקרא לקב"ה בשם 'אדוני' שנאמר "וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי ה' בְּמָה אֲדַע כִּי



חדש! חדש! חדש! חדש!



קוראים יקרים אנו זקוקים לעזרתכם כדי להדפיס ספר זה לתועלת הרבים!

בעזרת ה' ובשעה טובה ומוצלחת אנו עומדים לפני הדפסת הספר הראשון בסדרת "מטעמי תורת חיים" אשר יכלול את המאמרים שהתפרסמו בעלון. דעו לכם! אין לנו שום סיוע מוסדי ולכן אנו זקוק לתרומתכם הנדיבה כדי שנוכל להעלות את הדברים שאתם קוראים מידי שבוע על ספר לתועלת הרבים בכל העולם כולו! ניתן לתרום להוצאת הספר ולהנציח את התרומה להצלחה ורפואה או להבדיל לעילוי נשמה. אשרי מי שיהיה לו חלק בהפצת התורה הגדולה הזאת לדורי דורות! המבקשים לתרום ולהנציח ניתן ליצור קשר ישירות עם המחבר בטלפון 052-7675933 וכן ניתן להעביר תרומה לחשבון הבנק שהוקם אך ורק למטרת מימון הוצאת הספר: שם החשבון חיים לנגר בנק הדואר שמספרו 09 סניף 001 מספר חשבון 30608503

תרומה דרך הטלפון עם מערכת "נדריים פון": מחייגים למספר טלפון 03-7630585 מקישים שלוחה 998 לתרומה עבור הוצאת הספר - נא להקיש 1 לתרומה עבור הדפסת עלון מטעמי תורת חיים - נא להקיש 2 בוחרים את סוג התרומה - ריגילה או הוצאת קבע ואז להקיש את סכום התרומה ושאר פרטי האשראי. ניתן גם לתרום בעמדת "נדריים פלוס" בבתי הכנסת: יש לרשום את שם הקופה "מטעמי תורת חיים" ולהמשיך את ביצוע התרומה באשראי לפי ההוראות.



אִיִּשְׁנָה" (בראשית טו, ח) (ראה גמי' ברכות דף ז ע"ב), כלומר שאתה ה' אֲדוֹנִי ולא שום שר אחר. וכך גם נקרא ה' בפייהם של עם ישראל בשם אדניי שמשמעו שהבורא יתברך הוא אֲדוֹן לכל המעשים, וכן רק הוא בעצמו אֲדוֹן עליהם ישירות בלי אמצעי אחר (יקדושה וברכה' למחבר ספר 'סימית חכמים' ר' נפתלי כץ מסכת ברכות דף ז ע"ב ד"ה ועוד יש לומר דלפי).

רק על ידי הטלת הגורל היה ניתן לחלק את הארץ בצורה מדויקת

לא היה רשות לחלק את הארץ אלא על ידי 'הגורל' (מדרש תנחומא' פרשת פנחס אות ו). כי חלוקת ארץ ישראל לשבטים היתה צריכה להיות מדויקת ביותר, שכל שבט היה צריך לשבת באותו מקום אשר בו הוא נדרש לעבוד את ה' ולתקן שם את אותם דברים הצריכים תיקון בדומם, בצומח, בבעלי החיים ובקרב בני האדם – כל שבט לפי יכולותיו, כישוריו ותכונותיו. ולא היה יכולת בידי אדם לקבוע את חלוקת הארץ לשבטים באופן מדויק ואמיתי, אלא על ידי הכרעת 'הגורל' (מאור ושמי' לר' קלונימוס קלמן הלוי אפסטיין פרשת פנחס ד"ה וזה ביאור) אשר נתן לכל אחד מהשבטים את חלקו הראוי לו מששת ימי בראשית (יאור החמה' על זוהר פרשת אמור דף קא ע"ב מהרמ"ק), נחלה רבה או מועטה, שאין גודלה קשור למספרם של אנשי השבט (מאור החיים הקדוש' לר' חיים בן עטר פרשת פנחס ד"ה ועוד אם נאמר שנתחלקה). בזה נמנעה גם המחלוקת בין השבטים על החלק שקיבל כל אחד, כי זה כוחו של הגורל כפי שנאמר "מִדְּיָנִים לְשִׁבְתֵי הַגּוֹרֵל וּבֵינָם יִצְוּמִים יִפְרִיד" (משלי יח, יח) כלומר שהוא משבית את המחלוקת ומונע את הפירוד בין המתחזקים במריבה (מזודת דוד' משלי יח, יח).

כאשר רצה יהושע בן נון לחלק את הארץ לשבטים, הונחו שתי תיבות לפני ה', כשבתיה אחת הוכנסו פתקים עם שמות השבטים, ובתיבה השנייה היו פתקים עם שמות כל האזורים המיועדים לנחלה. ואז התלבש אלעזר בן אהרן הכהן ב'אורים ותומים', והיה מכונן ב'רוח הקודש' ואומר "אם 'זבולון' עולה בתיבה אחת 'עפול' עולה עמו בתיבה שניה". ואז הכניס (גמי' בבא בתרא דף קכב ע"א, 'מדרש תנחומא' פרשת פנחס אות ו, 'ילקוט שמעוני' פרשת פנחס כז) יהושע (מדרש תנחומא' פרשת פנחס אות ו), את ידו לתיבת השבטים ועלה לו 'זבולון'. אחר כך הכניס ידו לתיבת אזורי הנחלות ועלה לו 'עפול'. וכן היה לשאר השבטים שהיה הכהן מכריז את השבט והנחלה וכך היה עולה לו בידו (גמי' בבא בתרא דף קכב ע"א, 'מדרש תנחומא' פרשת פנחס אות ו, 'ילקוט שמעוני' פרשת פנחס כז). לכן חלוקת הנחלות נקראה על שםם שנאמר "אֵלֶּה הַנְּחֻלֹת אֲשֶׁר נָחֲלוּ אֲלֵעֶזֶר הַכֹּהֵן וַיְהוֹשֶׁע בֶּן נוֹן" (יהושע יט, נא). אמנם היו שניים לא נחלו בגורל אלא על פי ה' והם יהושע וכלב (גמי' בבא בתרא דף קכב ע"א, 'ילקוט שמעוני' פרשת פנחס ז).

מעשה נסים היה אז בגורל (מדרש תנחומא' פרשת פנחס אות ו) שבעת שהיו מעלים את הגורל עבור השבט והנחלה, אז 'רוח הקודש' היה נכנס בגורל (מאור החמה' על זוהר פרשת אמור דף קא ע"ב בשם הרמ"ק) והוא היה צווח ואומר "אני גורל פלוני השבט, עליתי לי במקום פלוני!". ועל זה נאמר "על פי הגורל תחלק נחלתו בין רב למעט" (במדבר כג, נז), "על פי" – כלומר שהיה הגורל פותח את פיו, מְדַבֵּר (במדבר רבה' כא אות ט, 'מדרש תנחומא' פרשת פנחס אות ו, זוהר פרשת וילך דף רפד ע"ב באר דיצחק, זוהר פרשת אמור דף קא ע"ב ד"ה והאי עדיא מגרמיה) ואומר שזה החלק ליהודה וזה החלק לבנימין. וכן היה לכל שאר השבטים (זוהר פרשת וילך דף רפד ע"ב באר דיצחק, זוהר פרשת אמור דף קא ע"ב ד"ה והאי עדיא מגרמיה). ועוד בשעה שהצטוו ישראל לנקום את נקמת ישראל ממדין, לא רצו ישראל לילך למלחמה כי ידעו שאחרי שינקמו ממדין ימות משה. לכן משה רבינו הטיל גורלות על השבטים ואז היו מוכרחים על פי צווי הגורל לצאת למלחמה. וזה מה שנאמר "וַיִּמְסְרוּ מֵאֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל" (במדבר לא, ה) כלומר בעל כורחם (מדרש תנחומא' פרשת מטות אות ו).

משה רבינו נצטוו לבחור שבעים זקנים שנאמר "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אֶסְפֹּף לִי שְׁבָעִים אִישׁ מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִדְעָתָּ כִּי הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשֹׁטְרָיו וְלִקְחָתָּ אֹתָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְהִתְיַצְבוּ שָׁם עִמָּךְ : וַיִּרְדְּתִי וְדַבַּרְתִּי עִמָּךְ שָׁם וְאֶצְלָתִי מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְשָׁמַתִּי עֲלֵיהֶם וְנִשְׂאוּ אֶתְךָ בְּמִשְׁאֵ הָעָם וְלֹא תִשָּׂא אֶתְךָ לְבַדְּךָ" (במדבר יא, טו – יז). בחירת זקני ישראל היתה על ידי הגורל, כאשר בתחילה משה רבינו בחר באופן שווה ששה זקנים מכל שבטים עשר השבטים, כדי שלא יהיה קנאה בין השבטים (גמי' סנהדרין דף יז ע"א), ואחר כך הביא שבעים ושנים פתקים וכתב על שבעים מתוכם את התיבה 'זקן' ושנים מהם הניח בלי כתב, ונתנם בקלפי ומי שעלה בידו פתק 'זקן' התמנה ומי שעלה בידו פתק שהוא בלי כתב ידע שלא התמנה (גמי' סנהדרין דף יז ע"א, 'במדבר רבה' טו, יט במעט שינוי, זרע שמשון' לר' שמשון חיים נחמני פרשת בהעלותך דף קיה ע"ב טור א ד"ה סנהדרין פ"ק וישאר). וכל הגורל הזה היה בסיוע השכינה, כאשר הגורל עצמו היה מכריז ואומר 'זקן' למי שיצא לו פתק עם כיתוב 'זקן' בדומה למה שהיה בגורל של חלוקת הארץ. ועל ידי כן הגורל 'גָּזַר אומרו' והמשיך קדושה (זרע שמשון' לר' שמשון חיים נחמני פרשת בהעלותך דף קיה ע"ב טור א ד"ה סנהדרין פ"ק וישאר).

על ידי הגורל נתנו לס"מ את חלקו בשעירים של יום הכיפורים

ביום הכיפורים שבזמן המקדש השתמשו בגורל אצל שני השעירים שהביאו, כאשר אחד היו משלחים לעזאזל המדברה ואחד היה עולה קרבן לה' שנאמר "וְיִלְקַח אֶת שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים וְהִעֲמִיד אֹתָם לְפָנָי ה' : פְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד : וְנָתַן אֶהָרֹן עַל שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים גּוֹרֵל אֶחָד לַה' וְגוֹרֵל אֶחָד לְעִזְאֵזֶל" (ויקרא טו, ח). לאחר שהכהן הגדול העלה את שני הגורלות, אחד שכתוב עליו 'לה' ואחד שכתוב עליו 'לעזאזל', היו הגורלות מדלגים מאליהם מידינו של הכהן והולכים ונחים בעצמם על השעירים. וזהו מה שנאמר "וְהַשְּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עֲלָיו הַגּוֹרֵל לְעִזְאֵזֶל יִעֲמַד חַי לְפָנָי ה' לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לְעִזְאֵזֶל הַמִּדְבָּרָה" (ויקרא טו, י) "עָלָה עָלָיו" – שהיה עולה מאליהם על השעירים (זוהר פרשת אמור דף קא ע"ב ד"ה אוף הכא מכיון). והגורל הזה היה כמו שישאל איש בדבר האלקים ובפרט שנעשה על ידי הכהן (ספרנו ויקרא טו, ח). ועל מעשה הגורל הזה רמזו רבותינו בשם 'כפופים' שהוא 'כפופים', כי ביום הכיפורים היו עושים שני גורלות אחד לה' ואחד לעזאזל, וכן היה ביום פורים שהמן הרשע הטיל גורל לאבד את ישראל (ניפש חיים' לר' חיים פאלאני מערכת הפ' אות ז ד"ה איני יש לומר).

בזה שהיו עושים 'גורל' בין בורא עולם לבין הס"מ וכאילו 'משוויים' ביניהם – היה הס"מ מתכבד מאוד. והיה בזה שוחד של 'כבוד' עבורו ביום הכיפורים על מנת שהוא לא יקטרג (זוהר פרשת אמור דף קא ע"ב ד"ה אמר רבי יוסי ודיה אבל בנין. וראה 'מקדש מלך' פרשת אמור דף קא ע"ב). אך למעשה הגורל היה בורר לס"מ את חלקו הראוי לו, שהוא השעיר הפחות שביניהם, ולא ברר הגורל את השעירים כפי המזדמן שאז היה נראה כי הבורא והס"מ חלילה שווים (מאור החמה' על זוהר פרשת אמור דף קא ע"ב מהרמ"ק). ומכיון שהחלוקה היתה בהגרלה כבר לא היה יכול הס"מ לקטרג מה השתנה שעיר זה משעיר זה שעלה בגורלו (ותורת העולה להרמ"א חלק ג' פרק ששה עשר ד"ה ותחורר השאלה). והיה חלקו זה של הס"מ מעין דורון כדי לשתום פיו מלקטרג באדם, והוא כדוגמת הכלב שמשליכים לו עצם להשקית מעליו את קול צעקתו (יעניי העדה' למחבר 'שבט מוסר' פרשת אחרי מות ד"ה וגורל ב' ומלאים). לכן לא השאירו את הפתק האחר ריק כמו במינוי הזקנים אלא כתבו עליו 'לעזאזל' כדי להכניע את 'הקליפה' על ידו (זרע שמשון' פרשת בהעלותך דף קיה ע"ב טור א ד"ה סנהדרין פ"ק וישאר). (להרחבה על עניין השעיר לעזאזל ראה מאמרנו לפרשת וילך יום הכיפורים – שעיר המשתלח לעזאזל).

הכהן הגדול הביא את שני השעירים מתנה לה', וקביעת איזה שעיר יוקרב לה' ואיזה ישלח לעזאזל נעשה על ידי ה' בעצמו לאחר ששניהם ניתנו לו והועמדו לפניו (רבינו בחיי ויקרא טו, ח). כי רק ה' לבדו היה מחליט איזה שעיר לתת לס'מ עבדו כפי שיעלה לו בגורל. וגם אחרי שנעשה הגורל היה נשאר השעיר לעזאזל לעמוד שם לפני ה', על מנת ללמד שגם שעיר זה הוא של ה' ואין ישראל מתכוונים בשילווחו אלא לרצונו יתברך שנאמר "והשעיר אשר עליו הגורל לעזאזל יעמד חי לפני ה' לכפר עליו לשלח אותו לעזאזל המדברה" (ויקרא טו, ז) (רמב"ן ויקרא טו, ח). על ידי השימוש בגורל כבר לא היה מציאות של כהן בשר ודם שכביכול מכריע ומשווה בין ה' לעזאזל (רבינו בחיי ויקרא טו, ח) דבר שנראה כעבודה לעזאזל (רמב"ן ויקרא טו, ח) והוא בכלל איסור הקרבה לאל אחר שעליו נאמר "זבח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו" (שמות כב, יט). ואחר כך השעיר שעלה עליו הגורל לעזאזל היה מושלך למדבר החרב והשמש, שהוא מקום שטטונו של הס'מ (מאירת עיניים לר' יצחק דמן עכו פרשת אחרי מות ד"ה והאידן).

על ידי הטלת הגורל גילו ישראל כי עכן מעל בחרם של יריחו

כאשר כבשו את יריחו, יהושע החריס את העיר לה' שנאמר "והיתה העיר חרם היא וכל אשר בה" (יהושע יז). עכן משבט יהודה מעל באותו החרם ולקח אדרת ושיער, מאתים שקלים ולשון זהב אחת. כעונש על כך נפלו במלחמת העי שלושים ושישה אנשים מבני ישראל. ה' גילה ליהושע כי היתה מעילה בחרם והציע לעשות גורל ללכוד את המועל (גמ' סנהדרין דף מג ע"ב). באותה העת הלך יהושע לראות את שנים עשר האבנים שהיו בחושן של הכהן גדול, וראה כי האבן של שבט יהודה היתה כהה באזרה, והבין כי אכן החוטא הוא משבט יהודה. כי זה היה סימן, שכאשר שבט היה עושה מצוה היתה האבן של שבטו מבהיקה ומאירה, וכאשר שבט היה חוטא היתה האבן של שבטו כהה באזרה ומחשיכה (מדרש תנחומא פרשת וישב אות ג). וכך השבט נלכד בלי הטלת גורל בין השבטים. אך כאשר יהושע הקריב רק את שבט יהודה הוא כן הטיל גורל בין משפחותיו ועל זה נאמר "ויקרב את משפחת יהודה וילכד את משפחת הנהר" (יהושע יז) (עפ"י ישי ידות לר' אברהם חזקוני פרשת וישב ד"ה איתא בילקוט יהושע) ושוב יהושע עשה גורל כפי שאמר ה', ונלכד עכן משבט יהודה (גמ' סנהדרין דף מג ע"ב) (להרחבה על אבני חושן ראה מאמרנו לפרשת תצוה – מעשה החושן והאורים ותומים).

וזה הטעם שהפסוק הזכיר שלוש פעמים את שם ה' "ונקרבתים בבקר לשבטיכם והיה השבט אשר ילכדנו ה' יקרב לפתים והבית אשר ילכדנו ה' יקרב לגברים" (יהושע יז, ד), ללמד שכמו שלכידת השבט נעשתה על ידי 'אורים ותומים' והיה נראה שהיא מאת ה', כך גם לכידת האנשים שנעשתה על ידי 'הגורל' הרי היא מאת ה' (ניקחלת יעקב לר' יעקב פרדו בביאורו על ספר יהושע י דף יא ע"א טור ב ד"ה והיה השבט). אבל עכן מיד זלזל בגורל ואמר שגם אם יוטל גורל בין יהושע לאלעזר הכהן ששניהם גדולי הדור, הרי שוודאי ייפול הגורל על אחד מהם. ענה לו יהושע שלא יוציא לעז על 'הגורל' לפי שעתידי הארץ להיחלק על פיה (גמ' סנהדרין דף מג ע"ב). בעקבות מעשה הגורל נעשתה מחלוקת גדולה בעם (במדבר רבה' כו, ה) ועמדו שבט יהודה במריבה על ישראל והרגו בהם כמות כמות (מדרש תנחומא פרשת מסעי אות ה). כי היו אנשי שבט יהודה חולקים על יהושע, וסברו שלא יפה עשה כאשר בחר את השבט החוטא לפי האבן הכהה של השבט בחושן, שאולי כהתה מחמת חטא אחר של השבט. ולדעתם היה עליו להפיל גורל על כל השבטים ועל פי זה למצוא את השבט החוטא (ישי ידות לר' אברהם חזקוני פרשת וישב ד"ה איתא בילקוט יהושע).

כאשר עכן ראה את המריבה הגדולה שנעשתה בין שבט יהודה לבין שאר עם ישראל עד שהיו הורגים בהם, אמר עכן בלבו "כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא, ואני על ידי נהרגו כמה אנשים מישראל, אני הוא החוטא ומחטיא! מוטב שאודה על פשעי לפני ה' ולפני יהושע ואל תבוא תקלה על ידי". מיד עמד עכן והשמיע קולו לכל העדה ואמר ליהושע "אמנה אנכי חטאתי לה' אלקי ישראל ונכזאת ונכזאת עשיתי" (יהושע ז, ב) (מדרש תנחומא פרשת מסעי אות ה). עכן פחד על התקלה שבאה על ידו והודה כי הוא מעל ושלח ידו בחרם יריחו בתוך יום השבת. ואז סקלו אותו על חילול השבת שעשה, ושרפו אותו ואת כל רכושו על מה שמעל בחרם (במדבר רבה' כו, ה). ובעצם גילוי עכן דווקא על ידי פעולת 'הגורל' היה פיוס לס'מ שקיבל את חלקו על ידי 'גורל' כמו אצל השעיר לעזאזל ביום הכפורים, ובוה הקב"ה השתיק אותו מלקטרג (ישי ידות לר' אברהם חזקוני פרשת וישב ד"ה איתא בילקוט יהושע).

הגורל שימש בימיו של שאול המלך ובימי בית המקדש השני

בשעה ששמואל מינה את שאול למלך הוא חשש שיהיה קנאה בין השבטים, כי שאול היה משבט בנימין שהוא הקטן מכולם, ובוודאי ישראל לא היו מקבלים אותו. לכן כאשר שמואל בחר אותו לעיני ישראל הוא עשה זאת על ידי הטלת גורל בין השבטים בשעה ש'האורים ותומים' היו שם שנאמר "ועתה התיצבו לפני ה' לשבטיכם ואלאפיהם: ויקרב שמואל את כל שבטי ישראל וילכד שבט בנימין" (שמואל א' י, יט – כ) (ניקחלת יעקב לר' יעקב פרדו על שמואל א' פרק י דף פז ע"א ד"ה ויקרב את שבט בנימין). "וילכד שבט בנימין" – שהטיל פתקים בתוך קלפי ונלכד פתקו של שבט בנימין ביד האיש המעלה מן הקלפי (מצודת דוד' שמואל א' י, כ). ואחר כך היה צריך לבחור את שאול מתוך משפחת "המטרי", אלא שהם היו המשפחה הקטנה שבשבט בנימין ושמואל חשב שלא יאמינו שאר המשפחות שמהמשפחה הצעירה מכולם ימלך מלך. לכן הוצרך שוב להטיל גורל שנאמר "ויקרב את שבט בנימין למשפחתו וילכד משפחת המטרי" (שמואל א' י, כא) (ניקחלת יעקב לר' יעקב פרדו על שמואל א' פרק י דף פז ע"א ד"ה ויקרב את שבט בנימין). ואחר כך עלה בגורל פתקו של שאול בעצמו שנאמר "וילכד שאול בן קיש" (שמואל א' י, כא) (מצודת דוד' שמואל א' י, כא).

כאשר שאול המלך והעם נלחמו בפלשתים, רצה שאול שהעם יתרכו בלחימה לכן החריס שכל העם מקטון עד גדול לא יאכלו כלום עד הערב, ואמר "ארוי האיש אשר יאכל לחם עד הערב ונקמתי מאיבי ולא טעם כל העם לחם" (שמואל א' יד, כד). בנו יונתן לא שמע את החרם ואכל מעט דבש, ועבר בזה על החרם. מיד החלו הפלשתים להתחזק ולחזור אליהם – על כן ידע שאול כי מעלו בחרם. שאול הסתכל באבני החושן וראה כי ה' חשיכה אורה של האבן השייכת לשבט בנימין – וידע ששבט בנימין מעל. ואז הטיל גורל בין אנשי השבט ונלכד שאול ויונתן. ושוב הטילו גורל בין שניהם ויצא יונתן שנאמר "ויאמר שאול הפילו ביני ובין יונתן בני יונתן וילכד יונתן" (שמואל א' יד, מג) ואז יונתן הודה במעשה. מיד לקח שאול את חרבו להרוג את יונתן, אך העם התערב וטען כי היה זה בשגגה. ואז פדו את יונתן ממוות ונתנו תחתיו קרבן עולה (פרקי דרבי אליעזר פרק לח).

וכן כאשר ישראל בנו את בית המקדש השני, רבים רצו להביא עצים לבית המקדש. אז עשו גורל בשביל להחליט מי יביא מעתה עצים ומתי שנאמר "והגורלות הפלנו על קרבן העצים הכהנים הלויים והעם להביא לבית אלקינו לבית אבותינו לעתים מן המנין שנה בשנה לבער על מזבח ה' אלקינו כפתוב בתורה" (נחמיה י, לח). וכן כמה שנים אחר כך בתוך ימי בית המקדש השני בימיו של תלמי מלך מצרים, באו שבעים הזקנים של ישראל שהיו באותו הדור ותיקנו 'גורל' גדול בחכמה נפלאה, וכתבו אותו אצלם בספר על גבי עור גויל. גורל זה היה סוד גדול בחכמה נפלאה, והוא בא במקום 'האורים ותומים' שחסרו בימי בית המקדש השני (ראה גמ' יומא דף כ"ה ע"ב שזה אחד מחמשה דברים שחסרו אז) כי היו משתמשים בגורל הזה במקומם. ורק יחידים השתמשו בו ולא גילוהו לכל ישראל (ישעיה חצרי לר' דוד בן שמעון סימן קפג בשם יאגדת אליהו חלק ב דף נט).

הגורלות היו נפוצים גם בין הגוים והשתמשו בהם כדי להכריע

ה' יתברך התגלה אל יונה הנביא וציווה אותו ללכת אל העיר נינווה כדי להוכיחם כפי שנאמר "קום לך אל נינווה העיר הגדולה וקרא עליה כי עלתה רעתם לפני" (יונה א, ג). יונה ביקש לברוח מפני ה' ועלה על אנייה בנמל יפו. אז ה' שלח רוח סערה והים החל להיות סוער עד שהאנייה עמדה להישבר כפי שנאמר "ונקם יונה לברח תרשישה מלפני ה' ויגרד יפו וימצא אגיה פאה תרשיש וינתן שקרה ויגרד בה לבוא עמהם תרשישה מלפני ה' וה' הטיל רוח גדולה אל הים ויהי סער גדול בים והאגיה חשבה להשבר" (יונה א, ג-ד). **לכן החליטו אנשי האנייה להטיל גורלות להבין מי אשם בכך שהים כל כך סוער** שנאמר "ויאמרו איש אל רעהו לכו ונפילה גורלות ונדעה בשלמי הרעה הזאת לנו ונפלו גורלות ויפל הגורל על יונה" (יונה א, ז). **וכאשר לקחו את יונה לפי בקשתו וזרקו אותו לתוך הים, מיד עמד הים מזעזע** שנאמר "וישאו את יונה ויטלוהו אל הים ויעמד הים מזעזע" (יונה א, ט).

מכאן למדו רבותינו שאם בני אדם מפליגים בים ועמדה עליהם רוח סערה העומדת לשבר את הספינה או להטביעה, והם רואים ששאר הספינות עוברות בשלום – סימן הוא שיש בספינה אדם שחייב. אזי רשאים להפיל גורלות בין נוסעי הספינה לדעת מי החייב, ויתפללו שיפול הגורל על החייב ולא על הזכאי. **ומי שיפול עליו הגורל שלש פעמים בזה אחר זה, רשאים להפילו בים כשם שהפילו את יונה הנביא** (ספר חסידים: סימן תרעט, 'פירוש קדמון' על ספר חסידים סימן תרעט וכן בסימן תשא). ועושים את הגורל שלש פעמים כנגד מה שמוזכר הגורל שלש פעמים בפסוק "ויאמרו איש אל רעהו לכו ונפילה גורלות ונדעה בשלמי הרעה הזאת לנו ונפלו גורלות ויפל הגורל על יונה" (יונה א, ז) (מקור חסד' על ספר חסידים סימן תרעט). אמנם אם יש בספינה כלי קטן שיכולים להניחו שם במקום להשליכו במים – ייתנוהו שם, ואם ינצל יינצל (ספר חסידים: סימן תרעט).

וכשהמן הרשע רצה להשמיד את ישראל הוא חיפש יום מתאים בשנה, לכן הוא עשה גורל שנאמר "בחודש הראשון הוא חודש ניסן בשנת שתים עשרה למלך אכשור" הפיל פור הגורל לפני המן מיום ליום ומחודש לחודש שנים עשר הוא חודש ניסן (אסתר ג, ז). המן הביא שתי תיבות, בתיבה אחת היו שמונים עשר החודשים ובתיבה שניה היו פתקים כמספר שלוש מאות וששים וחמישה הימים בשנה. ואז הוא שלף שם של חודש מתיבה אחת וכן מספר של יום מתיבה השנייה, וכאשר עלה בידו בפתק אחד 'חודש אדר' ובפתק השני מספר של יום שנופל בתוך חודש אדר, **הוא הבין שגורלו גורל אמת ונקבע יום השמד ליום שיצא לו.** לכן אותו היום נקרא יום 'פורים' בלשון רבים כנגד שני הגורלות שעשה המן. וכנגדם גם נאמר "הפיל פור הגורל לפני המן מיום ליום ומחודש לחודש" (אסתר ג, ז) ('יערות דבש' לר' יהונתן אייבשיץ חלק א' דרוש ג ד"ה אבל הענין).

המן ידע שהקב"ה הטיל בדרך הפלגה שני גורלות, כאשר בגורל אחד קיבל את ישראל לחלקו ובגורל שני קיבל את ארץ ישראל לחלקו שנאמר "בהנחל עליו גוים בהפרידו בני אדם יצב גבלת עמים למספר בני ישראל: כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו" (דברים לב, ח-ט). **ולכן המן בתוקף רשעו התכוון להטיל כנגדם שני גורלות 'פור' כי רצה לבטל על ידי כן את שני הגורלות של הקב"ה, על ישראל ועל ארצם, ועל ידי כן לאבד את ישראל שלא יבנה להם בית המקדש.** וזה עצמו עיקר הצלתם של ישראל על היותם "חבל נחלתו" שהיא הכנה לחזור לארץ ישראל ולבנות את בית המקדש. ולכן נקרא יום זה בשם 'פורים' גם על שם שני הגורלות שעשה הקב"ה בדרך הפלגה וקיבל את ישראל ואת ארצם (שער החצרי' לר' דוד בן שמעון סימן קעג ד"ה יואני הצעיר' בשם הרב החיד"א בספר 'נחל אשכול'). וזה הטעם שרבותינו חלקו כבוד לארץ ישראל ותיקנו שכרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון יהיו קורין מגילה בט"ו באדר כמו העיר שושן עצמה שבו היה עיקר הנס, **כי רצו לעשות כבוד לארץ ישראל בנס פורים, על מנת ללמד שהנס נעשה בשביל זכות ארץ ישראל** (שער החצרי' לר' דוד בן שמעון סימן קעג סוף ד"ה ואחר המחזיר ד"ה יואני הצעיר').

סוגי גורלות רבים שימשו את הדורות ובכללם 'גורל החומש'

גם בדורות מאוחרים היו נוהגים להשתמש בגורלות. וישנם גורלות המיוחסים לאדירים אשר בארץ, כמו עזרא הסופר ודניאל הנביא, רבינו סעדיה גאון, ר' חיים ויטאל ז"ל. כמו כן יש את 'גורל החולי' המיוחס לר' אברהם אבן עזרא ז"ל (דבק מאחי' לר' אברהם חמוי מערכת ג אות ז) ואף קודם לכן לדניאל איש חמודות ויוסף הצדיק (יילקוט משה' לר' משה בן ישראל בנימין שנת תרנ"ד דפוס מונקאטש דף עג ע"יש השיטה), 'גורל החותם' שהיה עושה הרש"י ז"ל באמצעות טבעת עם חותם. וכן 'גורל החומש' להרמב"ן ז"ל (ילדרוש אלקים' שער ה פרק ד אות ב) ו'גורל החומש' למהר"מ פאפירש ז"ל (דבק מאחי' מערכת ג אות ז. וגורל זה דומה לגורל הרמב"ן ע"י). **כאשר גורל החומש הוא מהמפורסמים ביותר.** וכבר היה מנהג קדמון לפתוח בחומש או בתנ"ך ולהכריע לפי הפסוק שנראה שם. **שאם היו רוצים לעשות איזה דבר ומסופקים אם לעשותו אם לאו, היו נוטלים חומש או תנ"ך והיו פותחים אותו ורואים מה הפסוק שהיה יוצא בראש הדף וכפי מה שהיה מראה היו עושים** (ברכי יוסף' להחיד"א קע"ט סעיף ו' בשם מחבר 'שבט מוסר' ומדרש תלפיות' שהעיד כי כך קיבל מרובותי, דבק מאחי' מערכת ג אות ז) (ראה 'דבק מאחי' לר' אברהם חמוי מערכת ג אות ז, וכן 'ילדרוש אלקים' לר' אברהם חמוי שער ה' פרק ד' אות ב שיטות נוספות לביצוע גורל החומש).

ועל ידי כך נמצא שהיו מתייעצים עם התורה כדת מה לעשות בכל עניינם, ואין זה בכלל איסור משתמש בתורה (ברכי יוסף' להחיד"א קע"ט סעיף ו' בשם בעל 'שבט מוסר' ומדרש תלפיות, דבק מאחי' מערכת ג אות ז). **וכבר אמרו רבותינו, שאם רוצים ליטול עצה מהתורה אפשר ליטול** (יילקוט שמעוני' משלי רמז תתקס) **כי התורה היא חיינו** (שיורי ברכה' להחיד"א חלק יו"ד קעט סעיף ו' בשם המהריק"ש). **ודבר זה נכון כאשר המטרה היא לברר בין דברים, ולא על מנת לחזות את העתיד כגון לדעת אם החולה יחיה או אם תמצא האבדה** (שו"ת ית' יח, ג). **אם כי היו כאלו שעשו גורלות גם על מנת ליידע את העתיד** (ראה בספר 'גורל קודש' שייחסוהו למהר"ו ז"ל, וכן בדבק מאחי' מערכת ג אות ח). וכך אמר דוד המלך על התורה "גם עדתידך שעשעני אנשעי עצתי" (תהלים קיט, כד) וכונתו שהתורה הנקראת "עדתיך" היא עצמה "אנשעי עצתי", כי כאשר אני מסופק באיזה דבר אני מתייעץ עם דברי התורה, וכפי מה שנראה ממנה אני מתנהג וזה "שעשעני" (ספר 'היחיים יודוך' על תהלים לר' חיים פאלאגי מזמור קיט, ד). "ברוך ה' לעולם אמן ואמן" (תהלים פט, ג).

<p>העלון מופץ לעילוי נשמת נר בן יהודית מרים הי"ד וזורה בתשובה וחתונה עם בת ישראל משה של: יניב בן יהודית מרים הי"ד וכן חזרה בתשובה שלימה מתוך אהבת התורה והמסורת של: גיאת בן יהודית מרים הי"ד</p> <p>לחפזה תרומות עבור החדופסה: 052-7675933 alon.torat.haim@gmail.com</p>	<p>העלון בעלון הצלחת וברכת שפע בכל מכלל כל לתומכי וידידי העלון: שמואל בן אולגה הי"ד גניית אסתר בת שרה בתיה הי"ד</p> <p>העלון גם לרומאת הילדות טליה אסתר בת אלינור הי"ד (לבית משפחת מזרחי) שירה בת אילנה הי"ד</p>	<p>העלון לרומאת הילדות רומי בת טליה הי"ד נוה בת טליה הי"ד</p> <p>העלון גם לרומאה שלימה של אבישלום בן רות הי"ד</p> <p>העלון לרומאות פינחס בן אסתר הי"ד שתי ישלח לו רומאה שלימה בכל אבריו ונדינו!</p>	<p>העלון לרומאה המלחה בכל בניין שלי: שולמית אלישבע בת חיה הי"ד אורי הכהן בן פרופא הי"ד</p> <p>העלון גם לרומאה שלימה של דוד בן פינינה הי"ד</p> <p>העלון גם לרומאה שלימה מייכל בת סול הי"ד</p>	<p>העלון מופץ לרומאות מוריה בת רחל רולנדה הי"ד</p> <p>הפנת העלון גם לרומאת השלימה והתלחם של עליה בת אסתר הי"ד שירה אושרת בת מוסר הי"ד יעל בת שירה אושרת הי"ד אליה וינתן בני שירה אושרת הי"ד יוסף יצחק בן עליה הי"ד חיים בן אסתר הי"ד</p>	<p>העלון מופץ לעילוי נפש רוח ונשמת של ר' לוי בן רבקה ז"ל ת.צ.ב.ה.</p> <p>לעילוי נשמת הזקנה מדל בת אסתר ז"ל הזקנה משה בר זוהרה ז"ל ת.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון מופץ לעילוי נשמת ברטה גלור בת טובה ז"ל ת.צ.ב.ה.</p> <p>העלון גם לעילוי נשמת: אליהו בן ניטל ז"ל ת.צ.ב.ה.</p> <p>העלון גם לעילוי נשמת: גורל ושרה מאיר בן משה ז"ל, יונה בן שמחה ז"ל, ברטה בתיה בת מאיר ז"ל, חיים בן לייב ז"ל, חיים בת שמואל ז"ל ת.צ.ב.ה.</p>
---	--	---	---	---	---	--